

ΣΕΡΒΙΑ: ΣΥΝΟΧΗ ΚΑΙ ΑΛΛΑΓΗ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2012

PREDRAG SIMIC *

Απόσπασμα:

Καθηγητής Dr. Predrag Simi

Οι Βουλευτικές και προεδρικές εκλογές που διενεργήθηκαν στη Σερβία τον Μάιο του 2012, οδήγησαν σε αλλαγή της κυβέρνησης και τερμάτισαν μία μακρά περίοδο στην πολιτική σκηνή της Σερβίας, η οποία κράτησε από το φθινόπωρο του 2000, όταν και οι δυνάμεις αντιπολίτευσης, με το όνομα Δημοκρατική Αντιπολίτευση της Σερβίας (ΔΑΣ) κέρδισαν τον Σλόμποταν Μιλόσεβιτς (Slobodan Milosević) και το Σοσιαλιστικό κόμμα της Σερβίας (ΣΚΣ). Από τα τέλη του 2000, μέχρι τα μέσα του 2012, η Σερβία κυβερνούταν από συνασπισμούς, που είχαν συνασπιστεί γύρω από τα δύο ηγετικά κόμματα της ΔΑΣ, συγκεκριμένα το Δημοκρατικό Κόμμα, με αρχηγό τον Ζορανίνι (μετά το 2003 ο Μπόρις Τάντιτς), και το Δημοκρατικό Κόμμα της Σερβίας, με αρχηγό τον Βοϊσλάβ Κοτανίκα (Vojislav Koatunica). Παρόλο που τα δύο κόμματα διαφέρουν¹, αυτό που έχουν κοινό είναι το γεγονός ότι και τα δύο σχηματίστηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ως κόμματα αντιπολίτευσης απέναντι στο καθεστώς του Σλόμποταν Μιλόσεβιτς (Slobodan Milosević), και τα απομεινάρια του Κομμουνιστικού μηχανισμού που κατέστησε τη Σερβία μία από τις λίγες χώρες, που έμειναν ανεπηρέαστες από τις αλλαγές που συνέβησαν εκείνη την εποχή σε ολόκληρη την Ανατολική Ευρώπη. Ωστόσο, οι διαφορές μεταξύ των δύο αυτών κομμάτων, καθώς και μεταξύ άλλων κομμάτων του Συνασπισμού της ΔΑΣ, αφότου ανέβηκαν στην εξουσία, οξύνθηκαν σημαντικά, κυρίως εξαιτίας των διαφορετικών απόψεων σε θέματα όπως το Κόσσοβο, η συμμετοχή στην ΕΕ και στο ΝΑΤΟ και άλλα μείζονα θέματα της πολιτικής ζωής της Σερβίας.

Η πτώση του Μιλόσεβιτς, ωστόσο, δεν επέφερε ολοκληρωτικό διαχωρισμό με το παρελθόν και τα δύο ηγετικά κόμματα του καθεστώτος του, συγκεκριμένα το Σοσιαλιστικό Κόμμα της Σερβίας (ΣΚΣ) και το Σερβικό Ριζοσπαστικό Κόμμα (ΣΡΚ), που, αν και σημαντικά αποδυναμωμένα, συνέχισαν να συμμετέχουν στη Σερβική πολιτική σκηνή. Υπό την επιρροή νεότερων ηγετών και του νέου προέδρου του κόμματος Ιβίκα Ντάντιτς (Ivica Dačić), το ΣΚΣ ξεκίνησε να προσαρμόζεται σε νέες καταστάσεις, και το 2004 παρείχε κοινοβουλευτική στήριξη στην κυβέρνηση μειοψηφίας του Βοϊσλάβ Κοτανίκα και στο Δημοκρατικό Κόμμα της Σερβίας (ΔΚΣ), ενώ το 2008, σχημάτισε κυβέρνηση συνασπισμού μαζί με το Δημοκρατικό Κόμμα (ΔΚ). Το ΣΚΣ διατήρησε τον πολιτικό του προσανατολισμό από τη δεκαετία του 1990, αλλά το 2008 ο Αναπληρωτής Πρόεδρος του, Τομισλάβ Νικολίτς (Tomislav Nikolić) αποχώρησε από το ΣΚΣ και ίδρυσε το Σερβικό Προοδευτικό Κόμμα (ΣΠΚ), στο οποίο προσχώρησαν πολλοί πρώην ανώτεροι αξιωματούχοι του ΣΚΣ, μέλη και ψηφοφόροι που αυτομόλησαν. Μόλις οι Σοσιαλιστές και οι πρώην Ριζοσπάστες αποδέχτηκαν την πολιτική των μεταρρυθμίσεων και της Ευρωπαϊκής ενοποίησης και έλαβαν τη στήριξη για την πολιτική

* Συγγραφέας: Καθηγητής Dr. Predrag Simić

* Σχολή Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου.

¹ Το Δημοκρατικό Κόμμα είναι κόμμα σοσιαλδημοκρατικού προσανατολισμού, ενώ το Δημοκρατικό Κόμμα Σερβίας είναι ένα κόμμα συντηρητικού-εθνικού προσανατολισμού. Οι προγραμματικές διαφορές ωστόσο, έγιναν φανερές μόνο μετά το 2000, όταν η Δημοκρατική Σερβία εισήλθε στην Σοσιαλιστική Διεθνή, και το Δημοκρατικό Κόμμα Σερβίας στο Κόμμα του Ευρωπαϊκού Λαού, το οποίο και εγκατέλειψε τον Φεβρουάριο του 2012, εξαιτίας των πολιτικών διαφορών ως προς το Κόσσοβο. Είναι ενδιαφέρον ότι ο κλάδος νεότητας του Δημοκρατικού Κόμματος ήταν μέλος του κλάδου νεότητας του Κόμματος του Ευρωπαϊκού Λαού, μέχρι που το κόμμα υπέβαλε αίτηση για συμμετοχή στην Σοσιαλιστική Διεθνή το 2001.

² Το Δημοκρατικό Κόμμα Σερβίας ιδρύθηκε το 1992 από τον Βοϊσλάβ Κοστουνίκα και μία ομάδα διανοούμενων, που αυτομόλησαν πολιτικά από το Δημοκρατικό Κόμμα.

τους από τις ΗΠΑ και την ΕΕ, οι βασικές διαφορές που χώριζαν την κυβέρνηση και την αντιπολίτευση στη Σερβία στα τέλη της δεκαετίας του 1990, εξαφανίστηκαν.

Εν συντομία, η πολιτική στροφή 180ο στη Σερβία που συνέβη στις εκλογές του Μαΐου 2012, επανέφεραν στην εξουσία πολιτικές δυνάμεις, που κυβερνούσαν τη δεκαετία του 1990, πριν την ανατροπή του Μιλόσεβιτς το 2000. Ωστόσο, τώρα ακολούθησαν πολιτικές μεταρρυθμίσεων και Ευρωπαϊκής ενοποίησης, που κληρονόμησαν από προηγούμενες κυβερνήσεις πριν το 2000. Τι επέφερε αυτή την στροφή 180ο στην πολιτική της Σερβίας, και γιατί οι ψηφοφόροι γύρισαν την πλάτη σε κόμματα, τα οποία είχαν ηγηθεί της αντιπολίτευσης κατά του καθεστώτος του Σλόμποταν Μιλόσεβιτς κατά τη δεκαετία του 1990; Την απάντηση σε αυτή την ερώτηση, θα πρέπει να προσπαθήσουμε να τη βρούμε στα πολιτικά γεγονότα στη Σερβία κατά την προηγούμενη δεκαετία.

Η Άνοδος και η Πτώση της Δημοκρατικής Αντιπολίτευσης της Σερβίας (ΔΑΣ)

Τα πολιτικά κόμματα που ανέβηκαν στην εξουσία στα τέλη του 2000, δημιουργήθηκαν σε περίοδο κρίσης, κατακεραματισμού και εμφύλιου πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Τα πολιτικά τους προγράμματα εκείνη την περίοδο, περιείχαν κυρίως, μόνο βασικές ιδέες σχετικά με μεταρρυθμίσεις και οδηγίες για την ανάπτυξη της χώρας, μετά την πτώση του καθεστώτος Μιλόσεβιτς. Τη δεκαετία του 1990, η γνώμη που κυριάρχησε μεταξύ της δημοτικής αντιπολίτευσης, ότι αυτό το καθεστώς ήταν μια ανωμαλία, σε σχέση με άλλες Ευρωπαϊκές μετα-κομμουνιστικές χώρες, και ότι, ως τέτοια, δεν μπορεί να μείνει στην εξουσία για πολύ, έτσι ώστε, μετά την αποχώρηση του Μιλόσεβιτς από την εξουσία, η χώρα θα ακολουθούσε το ίδιο μονοπάτι, που ακολούθησαν και άλλες σοσιαλιστικές χώρες μετά το 1989. Συνοπτικά, το αναμενόμενο ήταν ότι η Σερβία θα έκανε επίσης νύξη σε οικονομικές μεταρρυθμίσεις, με προσανατολισμό την αγορά, δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις, βασισμένες στην λειτουργία του νόμου, ενώ οι πρωταρχικοί στόχοι της εξωτερικής πολιτικής θα ήταν, η συμμετοχή στο Συμβούλιο της Ευρώπης, στο πρόγραμμα του ΝΑΤΟ “Συνεργασία για την Ειρήνη”, και εν τέλει, να γίνει μέλος της ΕΕ.

Η πτώση του Μιλόσεβιτς από την εξουσία, αναμενόταν να βάλει ένα τέλος στον “Σερβική Ιδέα περί μοναδικότητας” στην μετά τον Ψυχρό Πόλεμο Ευρώπη, και να κάνει τη Σερβία μία κανονική Ευρωπαϊκή χώρα που θα μοιράζεται τις Ευρωπαϊκές αξίες και τους στόχους, της οποίας την εσωτερική και εξωτερική πολιτική θα επεδίωκε η πολιτική της ΕΕ.

Η κατάσταση αναφορικά με τις εσωτερικές υποθέσεις και τη διεθνή θέση της χώρας αφοτου η Δημοκρατική Αντιπολίτευση της Σερβίας ανέβηκε στην εξουσία, ήταν, ωστόσο, πολύ πιο πολύπλοκη. Παρόλο που κατά την προεκλογική εκστρατεία του 2000, αυτό το πολιτικό μπλοκ παρέθεσε ένα πολιτικό πρόγραμμα που κατάφερε να ορίσει με πολύ πιο σαφείς όρους απ’ ότι πριν, την πολιτική που θα έπρεπε να επιδιώξουν μετά την πτώση του Μιλόσεβιτς, απέτυχε να προσφέρει αρκετά σαφείς απαντήσεις σε πολλά από τα θέματα που αντιμετώπιζε η Σερβία εκείνη την περίοδο. Πολύ γενικά, αυτά τα θέματα μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία προβλημάτων, προέκυψε από τον κατακεραματισμό και τον δεκαετή πόλεμο στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Τα πιο κρίσιμα ζητήματα της περιόδου, είχαν να κάνουν, πρώτον, με τη σχέση μεταξύ των δύο μελών της τότε Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, συγκεκριμένα της Σερβίας και του Μαυροβούνιου, τα οποία υπέστησαν μη-αναστρέψιμη καταστροφή κατά τα τελευταία χρόνια του καθεστώτος Μιλόσεβιτς. Δεύτερον, το πρόβλημα της Σερβικής επαρχίας του Κόσοβο, το οποίο, μετά από στρατιωτική παρέμβαση του ΝΑΤΟ το 1999, τέθηκε, σε συμφωνία με το Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφάλειας των Ηνωμένων Εθνών ν. 1244, υπό το προτεκτοράτο των Ηνωμένων Εθνών. τρίτον, το ερώτημα για τα εγκλήματα πολέμου που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια των πολέμων στη δεκαετία του 1990, δηλαδή, η σύλληψη ατόμων που είναι ύποπτα για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για Εγκλήματα Πολέμου της Χάγης. Και τέταρτον, οι σχέσεις με τις γειτονικές χώρες, πρωταρχικά με τις επονομαζόμενες νέες γειτονιές (δηλαδή, η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία, συγκεκριμένα η Κροατία, η Βοσνία και Ερζεγοβίνη και η Μακεδονία).

Η δεύτερη κατηγορία προβλημάτων, αφορούσε την μετάβαση και τις μεταρρυθμίσεις που υποτίθεται θα είχαν τεθεί υπό συζήτηση χωρίς καθυστέρηση σε συνθήκες που, δέκα χρόνια μετά τον εμφύλιο πόλεμο, ήταν πολύ πιο πολύπλοκες απ’ ότι στις περισσότερες μετα-κομμουνιστικές χώρες. Ήδη από το ξεκίνημα, οι νέες αρχές αντιμετώπισαν μία εξαιρετικά δύσκολη, οικονομική και κοινωνική κατάσταση, στην οποία ήταν αναγκαίο να διασφαλίσουν μία ελάχιστη επιβίωση, ενέργεια, βασική λειτουργία των παροχών και άλλες υπηρεσίες και άλλες ανάγκες της σχεδόν ολοκληρωτικά κατεστραμμένης οικονομίας. Παρόλο που η ανθρωπιστική βοήθεια που παρείχαν στη Γιουγκοσλαβία οι Δυτικές Δυνάμεις, κυρίως τα κράτη μέλη της ΕΕ, κατέστησε δυνατή την μερική επίλυση αυτών των προβλημάτων το 2001-2002, δεν ήταν αρκετή ώστε να διασφαλίσει την αρχή της μετάβασης υπό φυσιολογικές συνθήκες. Το κεφάλαιο που ξεκίνησε να

διοχετεύεται στη χώρα εκείνη την περίοδο, προερχόταν από τρεις βασικές πηγές. Η πρώτη ήταν οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις που καλλιεργήθηκαν το 2006 (γύρω στα 5 δις ευρώ επενδύθηκαν στη χώρα εκείνη την χρονιά), αποτελούμενες κυρίως από επενδύσεις σε εγκαταλελειμμένη βιομηχανική περιοχή, και μόνο λιγότερες επενδύσεις σε αναξιοποίητες περιοχές. Η δεύτερη πηγή κεφαλαίου ήταν οι ιδιώτες επενδυτές, το κεφάλαιο των οποίων, προήλθε από σκοτεινές επιχειρηματικές κινήσεις κατά τη διάρκεια των κυρώσεων και των πολέμων ή το κεφάλαιο, που το καθεστώς Μιλόσεβιτς είχε κρατήσει κρυφό σε φορολογικούς παράδεισους στο εξωτερικό στη δεκαετία του 1990, και το οποίο επιστρεφόταν τώρα στη χώρα. Η τρίτη πηγή κεφαλαίου ήταν τα ξένα δάνεια, τα οποία εκείνη την περίοδο, ήταν κάπως πιο ευνοϊκά απ'ότι μετά το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2008. Η οικονομική πολιτική της χώρας εκείνη την περίοδο, επεδίωξε κυρίως τις κυρίαρχες νεοφιλελεύθερες αρχές, οι οποίες, πέρα από τις θετικές, έχουν επίσης δημιουργήσει κάποιες αρνητικές συνέπειες.

Τρίτον, οι νέες αρχές επίσης αντιμετώπισαν το καθήκον της διασφάλισης μιας πιο ευνοϊκής διεθνούς θέσης, κυρίως την επαναπροσέγγιση των Ευρωπαϊκών και Ευρω-ατλαντικών διαδικασιών ενσωμάτωσης, καθώς επίσης και την ομαλοποίηση των σχέσεων με τις γείτονες χώρες. Ανησυχώντας για την κληρονομημένη κοινωνική, οικονομική και πολιτική κατάσταση, τις αμοιβαίες διαφορές και την πολιτική διαμάχη μεταξύ αυτών που ήταν στην εξουσία εκείνη την περίοδο, οι νέες αρχές έκαναν το πρώτο μετέωρο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση. Το πρόβλημα της επανόδου της χώρας στα Ηνωμένα Έθνη λύθηκε με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο. Ήδη από τον Οκτώβριο του 2000, ο νέος πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, Βοϊσλάβ Κοτανίκα (Vojislav Koatunica), εγκατέλειψε τη θέση του Σλόμποταν Μιλόσεβιτς (Slobodan Milosević), που η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, ο νόμιμος διάδοχος της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας (ένας από τους ιδρυτές των Ηνωμένων Εθνών) δεν είχε αποκλειστεί ποτέ από αυτή την οργάνωση³ και υπέβαλε αίτηση να γίνει μέλος των Ηνωμένων Εθνών, η οποία έγινε άμεσα αποδεκτή τον ίδιο μήνα. Οι σχέσεις με την Οργάνωση για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), επίσης ομαλοποιήθηκαν σύντομα, παρά τους δισταγμούς που εκφράστηκαν από την κυβέρνηση του Μαυροβούνιου. Η Γαλλία, η οποία κατά το δεύτερο μισό του 2000, κατείχε την προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έδωσε ένα τέλος στα αρχικά διλήμματα της Δύσης, σχετικά με τη φύση των πολιτικών αλλαγών στη Σερβία, προσκαλώντας τον νέο πρόεδρο της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, Βοϊσλάβ Κοτανίκα, να παρακολουθήσει την Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ στο Μπιαρίτς, όπου οι νέες αρχές απέκτησαν την αναγνώριση της Ένωσης. Παρόλο που η είσοδος στο Συμβούλιο της Ευρώπης και στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν ψηλά στη λίστα των προτεραιοτήτων της εξωτερικής πολιτικής της Δημοκρατικής Αντίθεσης της Σερβίας, η κοινή ομάδα εργασίας της Ένωσης και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, συστάθηκε μόνο τον Ιούνιο του 2001 μετά την επιμονή του τότε Γερμανού Καγκελάριου Γκέρχαρντ Σρόντερ (Gerhard Schröder).

4. Οι πολιτικοί διαχωρισμοί ήταν πολύ πιο προφανείς, όσον αφορά την πρόοδο της χώρας στις Ευρω-ατλαντικές διαδικασίες ενσωμάτωσης, εξαιτίας των νωπών ακόμη αναμνήσεων της εκστρατείας του ΝΑΤΟ ενάντια στη Γιουγκοσλαβία και του ρόλου του στο Κόσοβο. Ήταν μόνο το 2006 που η χώρα συμμετείχε στο Πρόγραμμα του ΝΑΤΟ «Συνεργασία για την Ειρήνη»⁵.

Η μεγαλύτερη απειλή για την μετα-Μιλόσεβιτς Σερβία εκείνη την περίοδο, ήταν τα κατάλοιπα του παλαιού καθεστώτος, κυρίως παραστρατιωτικών και εγκληματιών οργανώσεων, που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου και της διεθνούς απομόνωσης. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1990, είχαν συσσωρευτεί τεράστια οικονομική, και προς το τέλος του καθεστώτος του Μιλόσεβιτς, ακόμη και ένα μέτρο πολιτικής επιρροής. Οι στόχοι τους εκείνη την περίοδο ήταν ο ηγέτης της αντιπολίτευσης Βουκ

³ Αυτό ευνοήθηκε από έναν αμφιλεγόμενο σχηματισμό στο Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών αρ. 757 του Μαΐου 1992, σύμφωνα με το οποίο η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γιουγκοσλαβίας, όπως και άλλα διάδοχα κράτη της πρώην Γιουγκοσλαβίας, αναμενόταν να επανυποβάλει αίτηση συμμετοχής στα Ηνωμένα Έθνη. Αν και μετά το 1992, η Γιουγκοσλαβία έπαψε να συμμετέχει στο έργο της Γενικής Επιτροπής και των άλλων σωμάτων του ΟΗΕ, η αντιπροσωπεία της παρέμεινε στον ΟΗΕ και κατά τη δεκαετία του 1990, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γιουγκοσλαβίας πλήρωνε τακτικά το κόστος συμμετοχής της στην παγκόσμια οργάνωση.

⁴ Ο συγγραφέας αυτού του έργου υπηρέτησε αυτήν την περίοδο ως σύμβουλος εξωτερικής πολιτικής του νέου προέδρου της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας Γιουγκοσλαβίας, και με αυτή την αρμοδιότητα παρίστατο στη συνάντηση του Βοϊσλάβ Κοστουνίκα και του Γκέρχαρντ Σρόντερ στις αρχές του Μαΐου 2001, στην οποία ο Γερμανός Καγκελάριος επέμεινε ότι αυτή η ομάδα, το καθήκον της οποίας ήταν η ομαλοποίηση των σχέσεων, και η έναρξη της επαναπροσέγγισης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας Γιουγκοσλαβίας προς την ΕΕ, θα έπρεπε να συσταθεί χωρίς καθυστέρηση. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα ηγετικά κόμματα της Δημοκρατικής Αντιπολίτευσης Σερβίας, ασχολούμενα με τις αυξανόμενες αμοιβαίες διαφορές, δεν έχουν δείξει μια πρωτοβουλία προς αυτή την κατεύθυνση. Εκείνη την περίοδο, η μεγαλύτερη πίεση προς την έναρξη των διαδικασιών Ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης, προήλθε στη χώρα από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, που το 2001 συμμετείχαν συλλογικά στην Δημοκρατική Αντιπολίτευση Σερβίας.

Ντρασκόβιτς (Vuk Drašković) (ο οποίος επιβίωσε από δύο απόπειρες δολοφονίας), ο πρώην Σέρβος πρόεδρος Ιβάν Στάμπολιτς (που απήχθη και εκτελέστηκε) και ο θέσμιος δημοσιογράφος Σλάβκο Τσουρουβίγια (εκτελέστηκε) και άλλοι ενάντιοι στο καθεστώς. Ένα μέρος αυτών των οργανώσεων τάχθηκε με την αντιπολίτευση τον Οκτώβριο του 2000, όπου, σύμφωνα με μερικούς αναλυτές, αποφεύχθηκε η αιματοχυσία, αλλά η συνέπεια ήταν ότι αυτές οι οργανώσεις συνέχισαν να λειτουργούν ακόμα και μετά την πτώση του Μιλόσεβιτς, και η νέα Σέρβικη κυβέρνηση, σύντομα συνειδητοποίησε το γεγονός ότι δεν απαιτούνταν ένα αξιόπιστο σύστημα εκφοβισμού για την καταπολέμησή τους.⁶ Το αποτέλεσμα ήταν η δολοφονία του Πρωθυπουργού Ζόραν Ντίντιτς (Zoran Đinđić) στις 12 Μαρτίου 2003, μετά την οποία κηρύχθηκε κατάσταση έκτακτης ανάγκης και ξεκίνησε μία αστυνομική επιχείρηση μεγάλης κλίμακας, κατά την οποία οι δολοφόνοι του Πρωθυπουργού συνελήφθησαν και διώχθηκαν, οι περισσότεροι εκ των οποίων ήταν μέλη μιας ειδικής αστυνομικής μονάδας των «Κόκκινων Μπερέδων». Το Δημοκρατικό Κόμμα εξέλεξε τον Ζόραν Ζίβκοβιτς (Zoran Živković) ως διάδοχο Πρωθυπουργό και πρόεδρο του κόμματος. Ηγήθηκε του κόμματος μέχρι τον Φεβρουάριο του 2003, όταν ο Μπόρις Τάντιτς (Boris Tadić) εκλέχθηκε πρόεδρος του Δημοκρατικού Κόμματος. Η διαίρεση της Δημοκρατικής Αντιπολίτευσης και ο φόνος του Ζόραν Ντίντιτς, σηματοδότησε το τέλος του πρώτου σταδίου στην πολιτική ζωή της μετα-Μιλόσεβιτς Σερβίας.⁷

Το δεύτερο στάδιο ξεκίνησε με έκτακτες βουλευτικές εκλογές στη Σερβία, στις οποίες τα κόμματα της πρώην 3 Δημοκρατικής Αντιπολίτευσης της Σερβίας, κατέβηκαν χωριστά. Η νέα κυβέρνηση του πρωθυπουργού Βοϊσλάβ Κοστουνίκα σχηματίστηκε, αποτελούμενη από αντιπροσώπους του Δημοκρατικού Κόμματος της Σερβίας, της Αναγεννησιακής Κίνησης της Σερβίας υπό την ηγεσία του Βουκ Ντράσκοβιτς (Vuk Drašković) και της G17 υπό την ηγεσία του Μλαντάν Ντινκιτς (Mladan Dinkić), και στηρίχθηκε στη Βουλή από το Σοσιαλιστικό Κόμμα της Σερβίας, οι εκπρόσωποι του οποίου, ωστόσο, δεν συμμετείχαν στην νέα κυβέρνηση. Αφότου ο προεδρικός υποψήφιος Μπόρις Τάντιτς, κέρδισε τις προεδρικές εκλογές του Ιουνίου 2004, αυτό το στάδιο χαρακτηρίστηκε ως μια περίοδος συμβίωσης της Δημοκρατικής Σερβίας και της Σοσιαλδημοκρατικής Σερβίας, που διήρκεσε μέχρι τα μέσα του 2008. Μέσα σε αυτά τα τέσσερα χρόνια, κάποια μικρότερα κόμματα εξαφανίστηκαν, η αντιπαλότητα μεταξύ της Δημοκρατικής και της Σοσιαλδημοκρατικής Σερβίας υποχώρησε κάπως, και η πολιτική ζωή της Σερβίας μπήκε σε μία κάπως πιο ήσυχη φάση, η ιδιωτικοποίηση ήταν σε πλήρη κλίμακα και οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις από το 2004 ως το 2008 έφτασαν τα 11.6 δισεκατομμύρια Ευρώ.

Πίνακας 1. Ιδιωτικοποίηση στη Σερβία 2002-2010

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Προσφορές	12	19	9	16	24	17	20	7	2
Πλειστηριασμοί	207	680	256	200	208	282	226	69	25
Αριθμός εταιριών που ιδιωτικοποιήθηκαν	219	699	265	216	232	299	246	76	27

Οι προκλήσεις που αντιμετώπισε η κυβέρνηση του Βοϊσλάβ Κοστουνίκα προέρχονταν από δύο πλευρές. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία, η ΕΕ και οι ΗΠΑ, άσκησαν ισχυρή πίεση στην κυβέρνηση, η οποία μέχρι το 2008 συνέλαβε και εξέδωσε τα περισσότερα άτομα που παρέμεναν στη Σερβία και είχαν κατηγορηθεί για εγκλήματα πολέμου κατά τον εμφύλιο πόλεμο στην πρώην Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Σερβίας. Δεύτερον, οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο Δημοκρατίες που συνθέταν την Κρατική Ένωση της Σερβίας και του Μαυροβούνιου, καταστράφηκαν μη-αναστρέψιμα και τον Μάιο του 2006 διεξήχθη στο Μαυροβούνιο δημοψήφισμα, στο οποίο η πλειοψηφία των ψηφοφόρων

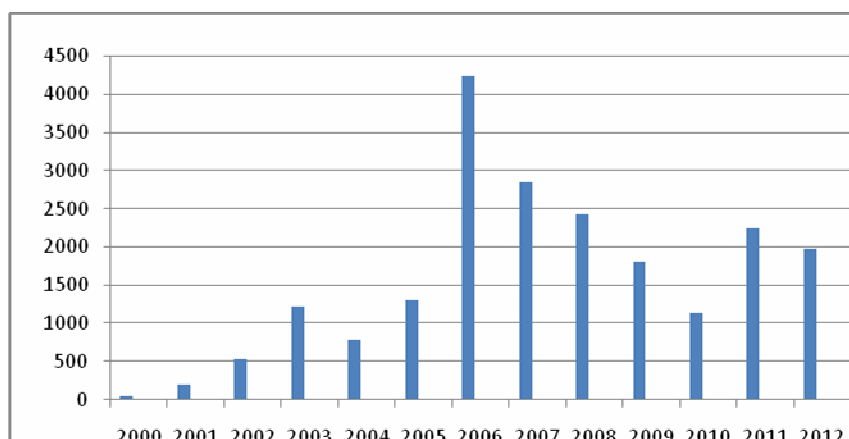
⁵ Αν και υπάρχουν ποικίλες γνώμες για την τότε στάση των ηγετικών κομμάτων της Δημοκρατικής Αντιπολίτευσης Σερβίας ως προς τη συμμετοχή στο NATO, ούτε ο Βοϊσλάβ Κοστουνίκα και το Δημοκρατικό Κόμμα Σερβίας, ούτε ο Ζόραν Ντίντιτς και η Δημοκρατική Σερβία, δεν είχαν κάποια ολοκληρωμένα σχηματισμένη στάση ως προς το θέμα εκείνη την περίοδο. Στις αρχές του 2001, το Ελβετικό Κέντρο για τον Δημοκρατικό Έλεγχο των Ενόπλων Δυνάμεων, βοήθησε στη ρύθμιση των σχέσεων πολιτών-στρατιωτικών στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γιουγκοσλαβίας και στις πρώτες επαφές με το Πρόγραμμα του NATO «Συνεργασία για την Ειρήνη». Σε αυτή την περίπτωση, μαζί με τον Γκόραν Σβιλάνοβιτς, τον τότε Υπουργό Εξωτερικών, πρότεινα ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γιουγκοσλαβίας θα έπρεπε να εισέλθει στο πρόγραμμα αυτό, παραθέτοντας την εμπειρία της Ελβετίας, μίας ουδέτερης Ευρωπαϊκής χώρας, που έχει βρει τη θέση της στη νέα διεθνή σειρά ασφάλειας, ως μέλος αυτού του προγράμματος. Ωστόσο, εκείνη την περίοδο, ούτε ο Κοστουνίκα, ούτε ο Ντίντιτς, φοβούμενοι τις αρνητικές αντιδράσεις του λαού, έκαναν μια τέτοια πρόταση, όταν συνάντησαν τον Πρόεδρο των ΗΠΑ Τζορτζ Μπους το 2001.

⁶ Βλέπε περισσότερα σε: Μίλε Νοβάκοβιτς, Απαγωγές του Ζέμουν Κλαν, Novosti, Βελιγράδι 2013.

⁷ Βλέπε περισσότερα σχετικά με την περίοδο σε: Ognjen Pribićević, Άνοδος και Πτώση της Δημοκρατικής Αντιπολίτευσης Σερβίας – Η Σέρβικη Πολιτική από το 2000 έως το 2003, Stubovi kulture, Βελιγράδι 2010.

ψήφισε υπέρ της ανεξαρτησίας αυτής της Δημοκρατίας, η οποία και ανακηρύχθηκε τον Ιούνιο του ίδιου χρόνου. Η μεγαλύτερη πρόκληση αφορούσε το Κόσοβο, όπου τον Μάρτιο του 2004 ξέσπασε ένα νέο κύμα βίας εναντίον των Σέρβων, εκατοντάδες σπίτια και εκκλησίες καταστράφηκαν και κήκαν, 17 άτομα έχασαν τη ζωή τους, ενώ περίπου 4,500 Σέρβοι Εκδιώχθηκαν από τα σπίτια τους. Αυτό έκανε το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών να συστήσει τον Νοέμβριο του 2005 μία Ειδική Αποστολή για το Κόσοβο και ο Μάρτι Ατिसαάρι (Martti Ahtisaari), ο πρώην Φινλανδός πρόεδρος, διορίστηκε σε αυτή τη θέση. Τον Μάρτιο του 2007 υπέβαλε μία αναφορά σχετικά με τη μελλοντική κατάσταση του Κόσοβο (το επονομαζόμενο Σχέδιο Ατिसαάρι).⁸ παρόλο που η Σερβία απέρριψε αυτό το σχέδιο, το φθινόπωρο του ίδιου έτους, διεξήχθησαν στη Βιέννη διαπραγματεύσεις ανάμεσα στο Βελιγράδι και την Πρίστινα, αλλά χωρίς να φέρουν αποτέλεσμα.⁹ Το Κόσοβο κήρυξε ανεξαρτησία τον Ιανουάριο του επόμενου χρόνου και η κυβέρνηση του Βοϊσλάβ Κοστουνίκα παραιτήθηκε. Τον Μάιο του 2008, διεξήχθησαν έκτακτες βουλευτικές εκλογές στη Σερβία.

Πίνακας 2 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στη Σερβία 2000-2011 (εκατομμύρια €)

Πηγή: Εθνική Τράπεζα της Σερβίας

Το τρίτο πολιτικό στάδιο στη μετα-Μιλόσεβιτς Σερβία διήρκησε από τα μέσα του 2008, μέχρι τα μέσα του 2012. Στις βουλευτικές εκλογές Μαΐου 2008, το μεγαλύτερο μερίδιο ψήφων (38.42%) κερδήθηκε από τον συνασπισμό «Για μία Ευρωπαϊκή Σερβία – Μπόρις Τάντιτς» (Δημοκρατική Σερβία, Σερβική Αναγεννησιακή Κίνηση και G17), που κέρδισε 102 έδρες στη βουλή, με το Σερβικό Ριζοσπαστικό Κόμμα του Βοϊσλάβ Σεσέλιγ (Vojislav Šešelj) να έπεται (29.46% των ψήφων και 78 βουλευτικές έδρες), η Σοσιαλδημοκρατική Σερβία με αρχηγό τον Βοϊσλάβ Κοστουνίκα, μαζί με την Νέα Σερβία με αρχηγό τον Βελμίρ Ιλίτς (Velimir Ilić) ήρθε στην τρίτη θέση (11.62% και 30 βουλευτικές έδρες) και στην τέταρτη θέση ήρθε ο συνασπισμός του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Σερβίας με ηγέτη τον Ιβίκα Ντάντιτς (Ivica Dačić) και του «Ένα Κόμμα των Ενωμένων Συνταξιούχων της Σερβίας» με αρχηγό τον Μίλαν Κρκοπαλίτς (Milan Kркоpabalić), ενώ η Πέμπτη θέση κατοχυρώθηκε από τον συνδυασμό που συνασπίστηκε γύρω από το Φιλελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα με αρχηγό τον Τσεντομίρ Γιόβάνοβιτς (Čedomir Jovanović) (% και 13 βουλευτικές έδρες). Οι βουλευτικές έδρες κερδήθηκαν επίσης από έναν συνασπισμό Ουγγρικών κομμάτων υπό την ηγεσία του Ιστβάν Παστόρ (Istvan Pastor/István Pásztor), από τον «Βοσνιακό κατάλογο για ένα Ευρωπαϊκό Σαντζάκ», με αρχηγό τον Σουλεϊμάν Ουγκλανίν (Sulejman Ugljanin), και από έναν συνασπισμό Αλβανών από την κοιλάδα του Πρεσέβο, επειδή το σύνταγμα της Σερβίας, προβλέπει κατώτατα εκλογικά όρια για τις εθνικές μειονότητες. Η νέα κυβέρνηση σχηματίστηκε από τον συνδυασμό «Για μία ευρωπαϊκή Σερβία, Μπόρις Τάντιτς», το Σοσιαλιστικό Κόμμα της Σερβίας, το Κόμμα των Ενωμένων Συνταξιούχων και κόμματα εθνικών μειονοτήτων. Σε μία προσπάθεια να ενισχύσει τον συνασπισμό με το Σοσιαλιστικό Κόμμα Σερβίας, ο Μπόρις Τάντιτς ξεκίνησε μία «ιστορική συμφιλίωση» ανάμεσα στο Δημοκρατικό Κόμμα Σερβίας και Σοσιαλιστικό Κόμμα Σερβίας, που υποτίθεται ότι θα αποκαθιστούσε το πρόσφατα αναμορφωμένο

⁸ Βλέπε περισσότερα σε: Martti Ahtisaari, *Αναφορά της Ειδικής Αποστολής της Γενικής Γραμματείας για το Μέλλον του Κόσοβο*, Γραφείο Ηνωμένων Εθνών της Ειδικής Αποστολής για το Κόσοβο, <http://unosek.org/unosek/statusproposal.html>, Μάρτιος 28, 2012.

⁹ Βλέπε περισσότερα σε: James Ker-Lindsay, *Κόσοβο: Ο Δρόμος προς το προσβαλλόμενο Πολιτειακό Καθεστώς στα Βαλκάνια*, I.B. Tauris, Λονδίνο 2011.

Σοσιαλιστικό Κόμμα Σερβίας και θα διασφάλισε την είσοδό του στα μέλη της Σοσιαλιστικής Διεθνούς. Αυτή η κίνηση προκάλεσε αντικρουόμενες αντιδράσεις στην κοινή γνώμη της Σερβίας, ιδιαίτερα μέσα στη φιλελεύθερη πτέρυγα του Δημοκρατικού Κόμματος Σερβίας, και πολλοί θεωρούν ότι αυτό συνέβαλε στην εκλογική ήττα του Δημοκρατικού Κόμματος το 2012.

Ο κυρίαρχος ρόλος στη Σερβία την περίοδο 2008-2012 ανήκε στο Δημοκρατικό Κόμμα, που οδήγησε σε κυβέρνηση συνασπισμού, ενώ ο πρόεδρός του Μπόρις Τάντιτς έγινε ο πολιτικός με τη μεγαλύτερη επιρροή στη Σερβία. Μερικοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι σε αυτή την περίοδο, η Σερβία προσέγγισε ένα προεδρικό σύστημα. Η μεγαλύτερη προσπάθεια και τα πιο σημαντικά αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν από αυτή την κυβέρνηση, αφορούσαν την πρόοδο στη διαδικασία Ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης. Γι' αυτόν τον σκοπό, τόσο ο Πρόεδρος Τάντιτς, όσο και η κυβέρνηση του Πρωθυπουργού Μίρκο Σβέτκοβιτς (Mirko Cvetković), έκαναν τεράστια βήματα προς την ομαλοποίηση των σχέσεων με τους επανομαζόμενους νέους γείτονες (Κροατία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο και Μακεδονία). Αυτή η κατάσταση κατέστη επίσης δυνατή από τα γεγονότα μέσα την ίδια την ΕΕ, όπου στα τέλη του 2009 επικυρώθηκε η Συνθήκη της Λισαβόνας, βάσει της οποίας η συνταγματική κρίση που ξεκίνησε τον Μάιο του 2005, όταν το προτεινόμενο Σχέδιο Σύστασης της ΕΕ απορρίφθηκε στο δημοψήφισμα στη Γαλλία, επιτέλους τελείωσε. Αυτό άνοιξε ένα «παράθυρο ευκαιρίας» για τη Σερβία, που τον Δεκέμβριο του 2009 κατάφερε να τοποθετηθεί στην «λευκή λίστα του Σένγκεν» (δηλαδή, να καταργηθεί το καθεστώς θεωρήσεως εισόδου στην ΕΕ) και να υποβάλει την αίτηση για να γίνει μέλος της ΕΕ. Αυτή η τελευταία πολιτική επιτυχία που επιδιώχθηκε από τον Μπόρις Τάντιτς και το Δημοκρατικό Κόμμα ήταν καταλυτική για την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Φεβρουάριο του 2012 να αποδεχτεί την αίτηση της Σερβίας να γίνει μέλος, παρά τους δισταγμούς που εκφράστηκαν από τη Γερμανία και κάποιες άλλες χώρες της ΕΕ, εξαιτίας της στάσης του Βελιγραδίου απέναντι στο Κόσοβο. Από την αρνητική πλευρά, η νέα κυβέρνηση, σύντομα μετά την ανάληψη καθηκόντων, ήρθε αντιμέτωπη με την κρίση της Ευρωζώνης, που επηρέασε την Σερβία το 2009 και οδήγησε σε μείωση των εξαγωγών, των ξένων επενδύσεων και του ποσοστού οικονομικής ανάπτυξης, στο κλείσιμο πολλών εταιριών, στην αύξηση του εξωτερικού χρέους και πληθωρισμού, σε αύξηση της ανεργίας και της φτώχειας και στην ένταση του κοινωνικού χάσματος. Το δεύτερο κύριο πρόβλημα ήταν το Κόσοβο, όπου η κρίση κλιμακώθηκε ξανά στα μέσα του 2011, όταν οι αρχές της Πρίστινα κατέφυγαν στη χρήση βίας για να επιβάλουν τον έλεγχο επί των δύο τελευταίων περασμάτων, που ελέγχονταν από τους σέρβους. Οι Σέρβοι στο βόρειο Κόσοβο εμπόδισαν αυτή την προσπάθεια και ξεκίνησαν να μπλοκάρουν τα περάσματα του Γιάριντζ και του Μπρηνγιάκ μέχρι τις αρχές του 2012.

Η Σερβία μετά τις εκλογές του 2012

Στις βουλευτικές εκλογές του Μαΐου 2012, το Σερβικό Προοδευτικό Κόμμα κέρδισε το μεγαλύτερο μερίδιο ψήφων (24.4%) και τον μεγαλύτερο αριθμό βουλευτικών εδρών (73), με το Δημοκρατικό Κόμμα να ακολουθεί με το 22.11% των ψήφων και 67 βουλευτικές έδρες, με το Σοσιαλιστικό Κόμμα να έρχεται τρίτο με το 14.53% των ψήφων και 44 βουλευτικές έδρες. Στον δεύτερο κύκλο προεδρικών εκλογών, ο υποψήφιος του Σερβικού Προοδευτικού Κόμματος Τομισλάβ Νικολίτς (Tomislav Nikolić), επικράτησε απέναντι στον υποψήφιο του Δημοκρατικού Κόμματος Μπόρις Τάντιτς, παίρνοντας το 49% των ψήφων. Σύντομα μετά τις εκλογές, ο Νικολίτς παραιτήθηκε από πρόεδρος του Σερβικού Προοδευτικού Κόμματος, με την εξήγηση ότι ήθελε να είναι ο πρόεδρος όλων των πολιτών της Σερβίας, αντί απλώς εκείνων που είχαν ψηφίσει γι' αυτόν και το κόμμα του. Η θέση του προέδρου του Σερβικού Προοδευτικού Κόμματος, καλύφθηκε από τον πρώην αντιπρόεδρο του κόμματος, Αλεξάνταρ Βούτσιτς (Aleksandar Vučić). Παρόλο που ο Σερβικός λαός περίμενε ότι η κυβέρνηση θα σχηματιζόταν ξανά από το Δημοκρατικό και το Σοσιαλιστικό Κόμμα, ο αρχηγός των Σοσιαλιστών, Ιβίκα Ντάντιτς, αποδέχτηκε την προσφορά του Προοδευτικού Κόμματος να σχηματίσουν νέα κυβέρνηση. Οι Δημοκρατικοί έγιναν αντιπολίτευση. Ο νέος κυβερνών συνασπισμός συστάθηκε από το Προοδευτικό και το Σοσιαλιστικό Κόμμα και από το κόμμα που ονομάζεται Ενωμένες Περιφέρειες της Σερβίας (προηγουμένως G17) υπό την ηγεσία του οικονομολόγου Μλάνταν Ντινκίτς, το μοναδικό κόμμα της πρώην Δημοκρατικής Αντιπολίτευσης της Σερβίας που συμμετείχε στην τρέχουσα κυβέρνηση. Η ανάκτηση της εξουσίας στη Σερβία από τα κόμματα του πρώην καθεστώτος Μιλόσεβιτς, δεν επέφερε, ωστόσο, μία επιστροφή στις πολιτικές Μιλόσεβιτς. Η νέα κυβέρνηση συνέχισε να επιδιώκει την πολιτική της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης της Σερβίας και, προς έκπληξη πολλών, πήγε πολύ παραπέρα στην επίλυση του ζητήματος του Κόσοβο, απ' ότι η προηγούμενη κυβέρνηση. Η καμπάνια κατά της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, που οδηγήθηκε από τον κκ Πρωθυπουργό και τον νέο πρόεδρο του Προοδευτικού Κόμματος Αλεξάνταρ Βούτσιτς, κέρδισε δημόσια έγκριση και από τον Μάρτιο του 2013, η στήριξη στο Προοδευτικό Κόμμα εκτινάχθηκε στο 35-41%, σύμφωνα με τις έρευνες για την κοινή γνώμη στη Σερβία.

Chart.3. Τα αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών στη Σερβία, στις 6 Μαΐου 2012

(Μόνο τα κόμματα που πέρασαν το όριο εκλογής)

N.	Κατάλογος με τα εκλογικά ονόματα	Κόμμα Μειονότητας	% των ψήφων που κερδήθηκαν	Αριθμός Βουλευτικών Εδρών	Διαφορά σε σχέση με τις εκλογές του 2008
1.	Ας κινήσουμε τη Σερβία- Tomislav Nikolić		24.04%	73	+64
2.	Επιλογή/Εκλογή για μια Καλύτερη Ζωή – Boris Tadić		22.06%	67	-7
3.	Ivica Dačić – Σοσιαλιστικό Κόμμα Σερβίας, Κόμμα Ενωμένων Συνταξιούχων Σερβίας, Ενωμένη Σερβία		14.51	44	+24
4	Δημοκρατικό Κόμμα Σερβίας - Vojislav Koštunica		6.99%	21	=
5.	Čedomir Jovanović -Ανατροπή		6.53%	19	+2
6.	Ενωμένες Περιφέρειες Σερβίας – Mladan Dinkić		5.51%	16	-8
7.	Συμμαχία των Ούγγρων της Βοϊβοντίνια – Ištvan Pastor	M	1.75%	5	+1
8.	Κόμμα Δημοκρατικής Δράσης του Σαντζάκ - Sulejman Ugljanin	M	0.71	2	=
9.	ΌλοιΜαζί - BDZ, GSM, DZH, DZVM, Σλοβακικό Κόμμα-Emir Elfić*	M	0.64%	1	+1
10.	Κανένα από τα παραπάνω**	M	0.59%	1	+1
11.	Συνασπισμός των Αλβανών της κοιλάδας του Πρεσέβο	M	0.34%	1	=

Πηγή: Βουλευτικές Εκλογές 6 Μαΐου, 2012, Ομοσπονδιακό Ινστιτούτο Στατιστικών της Σερβίας και Ομοσπονδιακή Εκλογική Επιτροπή, Βελιγράδι 2012.

* BDZ – Βοσνιακή Δημοκρατική Κοινωνία, GSM – Συμμαχία Ούγγρων Πολιτών, ZGH – Δημοκρατική Κοινωνία Κροατών, DZVM – Δημοκρατική Κοινωνία των Ούγγρων της Βοϊβοντίνια.

** Όνομα πολιτικού κόμματος

Σε αντίθεση, η αντιπολίτευση δεν έχει καταφέρει μέχρι τις αρχές του 2013 να ανακάμψει από την εκλογική ήττα του Μαΐου 2012. Στο τιμόνι του μεγαλύτερου κόμματος της αντιπολίτευσης – του Δημοκρατικού Κόμματος – ο δήμαρχος του Βελιγραδίου Ντράγκαν Ντίλας (Dragan Đilas) αντικατέστησε τον Μπόρις Τάντιτς. Μετά από αυτό, πολλά μέλη με επιρροή, άφησαν το κόμμα ή αποκλείστηκαν.¹⁰ Κάποιοι από αυτούς ανακοίνωσαν την σύσταση των δικών τους βουλευτικών συνελεύσεων για την επιλογή υποψηφίων, και την ίδρυση νέων κομμάτων, τα οποία θα διαιρούσαν το προηγούμενο εκλογικό σώμα της Δημοκρατικής Σερβίας. Η λαϊκή στήριξη στο κόμμα μειώθηκε τον Μάρτιο του 2013 στο 13-14%, ώστε τώρα πλέον να μοιράζεται τη δεύτερη θέση με το Σοσιαλιστικό Κόμμα Σερβίας στον ανταγωνισμό των Σερβικών κομμάτων. Η τέταρτη θέση καταλαμβάνεται από το Δημοκρατικό Κόμμα Σερβίας, υπό την αρχηγία του Βοϊσλάβ Κοστουνίκα, και περίπου το 7% της κοινής γνώμης στηρίζει αυτό το κόμμα, ενώ άλλοι τυγχάνουν πολύ μικρότερης στήριξης και δεν είναι ικανοί να περάσουν το 5% του ορίου εκλογής. Το Δημοκρατικό Κόμμα Σερβίας είναι το μόνο κοινοβουλευτικό κόμμα στη Σερβία, που έχει διατηρήσει συμπεριφορά Ευρωπαϊκού σκεπτικού, που είναι και ένας από τους λόγους που ο συνασπισμός μεταξύ αυτού και άλλων κοινοβουλευτικών κομμάτων της αντιπολίτευσης, είναι αδύνατος. Τέτοια ισορροπία των δυνάμεων στην πολιτική σκηνή της Σερβίας έχει αφήσει χώρο στην τωρινή κυβέρνηση να προχωρήσει πιο

¹⁰ Οι πιο διάσημοι μεταξύ τους ήταν οι πρώην αντιπρόεδροι της Δημοκρατικής Σερβίας Ζόραν Ζιβκόβιτς και Ντούσαν Πετρόβιτς, καθώς επίσης ο πρώην Σέρβος Υπουργός Εξωτερικών και τωρινός Πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, Βουκ Γιέρεμιτς.

πέρα από την προηγούμενη κυβέρνηση, ως προς την πολιτική για το Κόσοβο, σε μια προσπάθεια να αποκτήσει ένα ραντεβού για διαπραγματεύσεις πάνω στο θέμα της συμμετοχής της Σερβίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι λόγοι για μία τέτοια τεράστια αλλαγή στη διάθεση των Σέρβων ψηφοφόρων, ερμηνεύονται από την κυβέρνηση και την αντιπολίτευση, με διαφορετικούς τρόπους.

Το κυβερνών κόμμα στη Σερβία – το Σέρβικο Προοδευτικό Κόμμα – εντοπίζει τις αιτίες για αυτή την κατάσταση, στις κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες της μετάβασης, ιδιαίτερα τη διαφθορά και το έγκλημα που συνόδευαν την ιδιωτικοποίηση στη Σερβία, κατά την προηγούμενη δεκαετία. Παρόλο που την περίοδο από το 2001 έως το 2011, οι άμεσες ξένες επενδύσεις στη Σερβία άγγιξαν περίπου τα 17 δισεκατομμύρια ευρώ (15 δισεκατομμύρια μεικτά), εκ των οποίων περίπου το 40% επενδύθηκε σε οικονομικούς τομείς, δεν ήταν αρκετό για μία ορατή ανάκαμψη της οικονομίας, ειδικά της βιομηχανίας, επειδή περίπου το 35% της συνολικής εισροής των άμεσων ξένων επενδύσεων, κατευθύνθηκε σε τομείς μη ανταλλάξιμων αγαθών και υπηρεσιών, και μόνο γύρω στο 15% των συνολικών ξένων επενδύσεων αποτελούσαν τις επονομαζόμενες αξιοποιήσιμες επενδύσεις.¹¹ Οι συνέπειες της ταχύρρυθμης και ανεπαρκώς νομικά ρυθμιζόμενης ιδιωτικοποίησης, ήταν η κατακόρυφη αύξηση της ανεργίας και της φτώχειας, οι αυξανόμενοι κοινωνικοί διαχωρισμοί, η αποβιομηχανοποίηση της χώρας, καθώς και η εξάπλωση της διαφθοράς και του εγκλήματος. Σύμφωνα με μία διαδεδομένη αντίληψη ανάμεσα στον Σερβικό λαό, η ανάδειξη ενός μικρού αριθμού που βγήκαν κερδισμένοι από την μετάβαση («μεγιστάνες») ήταν η συνέπεια των παράνομων και, συχνά, εγκληματικών ιδιωτικοποιήσεων, παρά το αποτέλεσμα επένδυσης, ανάπτυξης της παραγωγής ή των εξαγωγών. Η ανάλυση της διαδικασίας ιδιωτικοποίησης στη Σερβία, που έγινε από την Επιτροπή της ΕΕ, επιβεβαίωσε έναν μεγάλο αριθμό παραβάσεων στην ιδιωτικοποίηση πολύ μεγάλων κρατικών εταιριών, και αναρίθμητες περιπτώσεις διαφθοράς.¹² Βάσει αυτής της ανάλυσης, ο νέος πρόεδρος του Προοδευτικού Κόμματος Σερβίας, Αλεξάνταρ Βούβιτς, ξεκίνησε έναν μεγάλο αριθμό ερευνών, που στο στόχαστρο είχαν μερικούς από τους μεγαλύτερους επιχειρηματίες της Σερβίας, μερικοί εκ των οποίων συνελήφθησαν,¹³ γεγονός που απέφερε την λαϊκή επιδοκμασία και την αυξανόμενη δημοτικότητα του κόμματος.⁷

¹¹ Άμεσες ξένες επενδύσεις στη Σερβία 2001-2011, *Pregled – Δημοκρατία της Σερβίας*, Αρ. 1/2012. Διαθέσιμο από: <http://www.pregled.rs/article.php?pid=1471&id=36863&name=STRANE+DIREKTNE+INVESTICIJE+U+SRBIJI+2001-+2011>. Μάρτιος 25, 2013.

¹² Σε αντίθεση με άλλες πρώην Κομμουνιστικές χώρες όπως η Πολωνία, η Σερβία απέτυχε να εισάγει τον έλεγχο των αγοραστών και την πηγή του κεφαλαίου, εμφανιζόμενη σε προσφορές να ιδιωτικοποιεί κρατικές εταιρίες. Ως συνέπεια, το Πρακτορίο Ιδιωτικοποιήσεων ακύρωσε τις 629 από τις συνολικά 2,281 συντελεσμένες συμφωνίες για ιδιωτικοποίηση κρατικών εταιριών, αφήνοντας άνεργους δεκάδες χιλιάδες εργαζομένους. Επιπλέον με την αγορά εταιριών, με σκοπό να τις κλείσουν έπειτα, ώστε να χρησιμοποιήσουν τα εδάφη ως φτηνές κατασκευαστικές περιοχές, η πώληση σε ευκαιρία του κεφαλαίου των εταιριών κ.ο.κ., η ιδιωτικοποίηση στη Σερβία χρησιμοποιήθηκε, επίσης, για το ξέπλυμα χρήματος εγκληματικής προέλευσης. Τον Ιούνιο του 2010, η ΕΕ απαίτησε η Σερβία να ερευνήσει 20 υποθέσεις ιδιωτικοποιήσεων, ύποπτες για υψηλά επίπεδα διαφθοράς ή αποτυχίας να εκπληρώσουν τους κανόνες της ιδιωτικοποίησης. Παραχώρησε μία επιχορήγηση στη Σερβία για να το κάνει αυτό, ύψους 2.2 εκατομμυρίων ευρώ. Βλέπε περισσότερα σε: Stevan Dojčinović, Σερβική Ιδιωτικοποίηση: Οι εγκληματίες ακόμη επωφελούνται οικονομικά, Βαλκανική Εικόνα, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-privatisation-criminals-still-cahng-in>. Μάρτιος 25, 2013.

¹³ Μερικές από τις πιο διάσημες υποθέσεις είναι η Αγροτράπεζα από το Βελιγράδι και η Αναπτυξιακή Τράπεζα της Βοϊβοδίνια από το Νόβι Σαντ. Η μεγαλύτερη λαϊκή αντίδραση προέκυψε μετά τη σύλληψη του Μιροσλάβ Μισκόβιτς, ιδιοκτήτη της DELTA από το Βελιγράδι, μία από τις μεγαλύτερες εταιρίες στη Σερβία και την Νοτιο-ανατολική Ευρώπη.

¹⁴ Τα στοιχεία για την αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος στη Σερβία κατά τη δεκαετία 2000, θα πρέπει να έγινε δεκτή με μία επιφύλαξη, εξαιτίας του γεγονότος ότι η χώρα ήταν υπό την εξουσιοδότηση του ΟΗΕ για το μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας του 1990, γεγονός που είχε τεράστιες επιπτώσεις στην οικονομία της.

¹⁵ Περίπου το 60% του εξωτερικού εμπορίου της Σερβίας είναι με τα κράτη μέλη της ΕΕ, ιδιαίτερα με Γερμανία, Ιταλία και Αυστρία. Έχει το πιο ευνοϊκό εμπορικό ισοζύγιο με τέσσερα μέλη της Κεντρικής Ευρωπαϊκής Συμφωνίας για Ελεύθερο (CEFTA), συγκεκριμένα με Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Μακεδονία και Κόσοβο. Εκτός από την ΕΕ και τα μέλη της CEFTA, η Ρωσία αποτελεί επίσης σημαντικό εμπορικό συνεργάτη, κυρίως ως χώρα που εξάγει πετρέλαιο και αέριο. Η Σερβία έχει επίσης μία συμφωνία ελεύθερου εμπορίου με τη Ρωσία.

¹⁶ Παράθεση από: Lidija Valtner, *Nikada manja podrška ulasku Srbije u EU*, *Danas*, Ιανουάριος 28, 2013. http://www.danas.rs/danasrs/politika/nikada_manja_podrska_ulasku_srbije_u_eu.56.html?news_id=254980. 25. Μάρτιος 2013.

¹⁷ Βλέπε περισσότερα σε: Ognjen Pribičević, Η ήττα του Μπόρις Τάντιτς και η Πρώτη Μεταβατική Αλλαγή στις εκλογές της Σερβίας του 2012, *Europejski Przeglad Prawa* και *Stosunkow Miedzynarodowych*, Vol. 7, No. 4, Βαρσοβία, σελ. 21-31.

Το Δημοκρατικό Κόμμα, ωστόσο, το αντιλαμβάνεται αυτό ως σημάδι λαϊκισμού της νέας κυβέρνησης, και ως δώξη των μελών και των υποστηρικτών του Δημοκρατικού Κόμματος. Παρόλο που παραδέχεται, πως έχει κάνει κάποια λάθη, όταν ήταν στην εξουσία, εντοπίζει τις αιτίες για την δεινή οικονομική και κοινωνική κατάσταση της Σερβίας κάπου αλλού. Κατά τη γνώμη του, η κύρια αιτία της κρίσης και της τεράστιας κοινωνικής απογοήτευσης στη χώρα, είναι η παγκόσμια κοινωνική κρίση και ιδιαίτερα, η κρίση στην Ευρωζώνη. Χτύπησε άσχημα τη Σερβία σε δύο κύματα – το 2009 και το 2012, μειώνοντας το ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, από το γύρω στο 5% στα μέσα της δεκαετίας 2000, σε μηδενικά, ή ακόμα και αρνητικά ποσοστά ανάπτυξης.¹⁴ Οι άμεσες συνέπειες ήταν η μείωση των άμεσων ξένων επενδύσεων, η μείωση της βιομηχανικής παραγωγής και του ξένου εμπορίου,¹⁵ η απώλεια ενός μεγάλου αριθμού θέσεων εργασίας, ο αποπροσανατολισμός του ελλείματος του εμπορικού ισοζυγίου και του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας, και πληθωρισμό μεγαλύτερο του 10%. Δεύτερον, εξαιτίας του πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβία, η Σερβία ξεκίνησε τη μετάβασή της δέκα χρόνια μετά τις περισσότερες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, επομένως, η παγκόσμια οικονομική κρίση χτύπησε τη στιγμή που ο οικονομικός τομέας που στόχευε στις αγορές, ακόμη αναδύοταν. Με άλλα λόγια, η Σερβία μετά το 2009 έπρεπε να αντιμετωπίσει τόσο το τίμημα της μετάβασης (αποβιομηχανοποίηση, αύξηση της ανεργίας), όσο και την παγκόσμια οικονομική κρίση (απώλεια των αγορών, μείωση των άμεσων ξένων επενδύσεων κτλ.).

Πολιτικοί αναλυτές επισημαίνουν άλλες πιθανές αιτίες για την πολιτική στροφή 180ο στη Σερβία το 2012. Από τη μία πλευρά, την εντοπίζουν στην αύξηση του Ευρω-σκεπτικισμού, δεδομένου ότι η λαϊκή στήριξη στη συμμετοχή της Σερβίας στην ΕΕ, η οποία μετά το 2003 ανήλθε στο 73%, στις αρχές του 2013, έπεσε στο 41%.¹⁶ Αυτό το αποδίδουν, μεταξύ άλλων, στις ανεκπλήρωτες προσδοκίες της κοινής γνώμης, που μετά το 2000, η μετα-Μιλόσεβιτς Σερβία θα γινόταν σύντομα δεκτή στην ΕΕ, στην στάση της ΕΕ απέναντι στο πρόβλημα του Κόσοβο, και στις συνέπειες της κρίσης της Ευρωζώνης, ιδιαίτερα στην Ελλάδα, που για τους περισσότερους Σέρβους αποτελεί το μοντέλο της επιτυχούς συμμετοχής μία βαλκανικής χώρας στην ΕΕ. Από την άλλη πλευρά, οι αναλυτές, επίσης, επισημαίνουν την λανθασμένη εκλογική στρατηγική του Δημοκρατικού Κόμματος, που το οδήγησε στην κήρυξη έκτακτων προεδρικών εκλογών και στην ενίσχυση του Προοδευτικού Κόμματος και του Κόμματος των Ενωμένων Συνταξιούχων της Σερβίας. Σύμφωνα με αυτή τη γνώμη, η Δημοκρατική Σερβία, μάταια προσπάθησε να εισάγει ένα δικομματικό σύστημα στη Σερβία. Με αυτόν τον σκοπό, ενθάρρυνε τη διαίρεση του Σερβικού Ριζοσπαστικού Κόμματος, και τη δημιουργία του Προοδευτικού Κόμματος. Ωστόσο, κατά την εκλογική εκστρατεία, βλέποντας την πιθανή δυναμική του νέου κόμματος, κατηγόρησε το Προοδευτικό Κόμμα, ότι θα οδηγούσε ξανά τη Σερβία σε πόλεμο. Η αρνητική εκστρατεία εναντίον αυτού του κόμματος, και του προεδρικού προέδρου Τομισλάβ Νικολίτς, έκανε κάποιους ψηφοφόρους της Δημοκρατικής Σερβίας να μπούκοτάρουν τις εκλογές.¹⁷ Η πεποίθηση ότι με την πολιτική του την περίοδο 2008-2012, ο Μπόρις Τάντιτς και η Δημοκρατική Σερβία έχουν συνεισφέρει σε μία δύσκολη οικονομική κατάσταση στη χώρα, έχει κάνει πολλούς διανοούμενους να τους αρνηθούν τη στήριξή τους. Για παράδειγμα, ο Βεσνά Πεσίτς (Vesna Pešić), ο πρώην πρόεδρος της Συμμαχίας Πολιτών της Σερβίας, ένας από τους ηγέτες της Δημοκρατικής Αντιπολίτευσης της Σερβίας, και ένα πρόσωπο με τεράστια λαϊκή επιρροή, κάλεσε δημόσια τους ψηφοφόρους, την παραμονή των εκλογών, να ψηφίσουν υπέρ του Τομισλάβ Νικολίτς και του Προοδευτικού Κόμματος. Όλα αυτά οδήγησαν σε μία χαμηλή προσέλευση ψηφοφόρων (γύρω στο 46% των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων ψήφισαν στις εκλογές, που ήταν κατά 12% λιγότεροι σε σχέση με τις εκλογές του 2008). Οι αναλυτές των πολιτικών διεργασιών, πρόσθεσαν, επίσης, ότι οποιοσδήποτε, ενώ είναι στην εξουσία, κήρυξε πρόωρες εκλογές στη Σερβία τα τελευταία 12 χρόνια, τις έχασε κιόλας. Συγκεκριμένα, αυτό συνέβη στον Σλόμποταν Μιλόσεβιτς (Σοσιαλιστικό Κόμμα Σερβίας) το 2000, στον Πρωθυπουργό Ζόραν Ζιβκόβιτς (Δημοκρατική Σερβία) το 2003, στον Πρωθυπουργό Βοϊσλάβ Κοστουνίκα (Δημοκρατικό Κόμμα Σερβίας) το 2008 και στον Πρόεδρο Μπόρις Τάντιτς (Δημοκρατική Σερβία) το 2012.

Ο κυβερνών συνασπισμός προσπαθεί να χρησιμοποιήσει την κυρίαρχη θέση του στην πολιτική σκηνή της Σερβίας, για να λύσει το θέμα του Κόσοβο, που την προηγούμενη δεκαετία αποδείχτηκε να είναι το μεγαλύτερο εμπόδιο στην πορεία της Σερβίας προς τη συμμετοχή στην ΕΕ, αλλά επίσης και το πρόβλημα, που συνεχίζει να επηρεάζει τις πολιτικές διαδικασίες στη Σερβία και να εμποδίζει τις εγχώριες μεταρρυθμίσεις και την ομαλοποίηση της διεθνούς θέσης της χώρας. Στην προεκλογική εκστρατεία, ο πρόεδρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος Σερβίας, Ιβίκα Ντάντιτς, υποστήριξε δημόσια τον διαχωρισμό του Κόσοβο κατά μήκος του ποταμού Ιμπάρ, τυγχάνοντας την σιωπηλή στήριξη του τότε προέδρου Μπόρις Τάντιτς. Ο Τομισλάβ Νικολίτς και το Σερβικό Προοδευτικό Κόμμα, ωστόσο, πήγε ένα βήμα παραπέρα με την πρόταση να γίνουν διαπραγματεύσεις ανάμεσα στο Βελιγράδι και την Πρίστινα στο ύψιστο πολιτικό επίπεδο, κάτι που έλαβε τη στήριξη των ΗΠΑ και της ΕΕ. Υπό την αιγίδα της Κάθριν Άστον (Catherine Ashton), οι διαπραγματεύσεις μεταξύ του Πρωθυπουργού Ιβίκα Ντάντιτς και Χασίμ Τακί (Hashim Thaci) ξεκίνησαν στα τέλη του 2012 στις Βρυξέλλες, στη διάρκεια των οποίων, το Βελιγράδι εξέφρασε την

προθυμία να ομαλοποιήσει τις σχέσεις του με το Κόσοβο, υπό τον όρο ⁸ ότι η Πρίστινα θα δεχόταν τη σύσταση ενός Συνδέσμου Κοινοτήτων Σερβικής Πλειοψηφίας, που να ασκεί εκτελεστική και δικαστική εξουσία, καθώς και όλες τις εξουσίες του αστικού σχεδιασμού μέσα στη περιοχή του. Η Πρίστινα εξέφρασε την προθυμία να δημιουργηθεί ο Σύνδεσμος Κοινοτήτων Σερβικής Πλειοψηφίας (που είχε οραματιστεί και στο Σχέδιο Ατिसаари), αλλά χωρίς να ασκεί νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική εξουσία, επιμένοντας ότι το Σχέδιο Ατисаари είχε ήδη ενσωματωθεί στο Σύνταγμα του Κόσοβο του 2008, και ότι η αποδοχή ενός τέτοιου αιτήματος από το Βελιγράδι θα έθετε σε κίνδυνο την κυριαρχία του.

Για τις νέες αρχές στη Σερβία, η επιτυχία αυτών των διαπραγματεύσεων είναι σημαντική, επειδή είναι ο όρος που έθεσε η ΕΕ το ραντεβού για την έναρξη των διαπραγματεύσεων συμμετοχής με τη Σερβία. Είναι κάπως παράδοξο, αλλά για τα «μετανοημένα κόμματα» του πρώην καθεστώτος Μιλόσεβιτς – το Προοδευτικό Κόμμα Σερβίας και το Σοσιαλιστικό Κόμμα Σερβίας – αυτό μπορεί να είναι ακόμη πιο σημαντικό απ' ό,τι για τα κόμματα της πρώην Δημοκρατικής Αντιπολίτευσης της Σερβίας, επειδή η επίτευξη του ραντεβού για την έναρξη, και η έναρξη των διαπραγματεύσεων με την ΕΕ θα σήμαινε την τελική τους αποκατάσταση. Για το προοδευτικό κόμμα θα άνοιγε την πιθανότητα για συμμετοχή το Κόμμα του Ευρωπαϊκού Λαού, και για το Σοσιαλιστικό Κόμμα την πιθανότητα να γίνει μέλος της Σοσιαλιστικής Διεθνούς¹⁸ και έτσι, να ολοκληρώσει την μετα-κομμουνιστική του μεταμόρφωση. Αυτά τα κίνητρα πιθανότατα παρέχουν, επίσης, την απάντηση στην ερώτηση, γιατί τα κόμματα, τα οποία κατά τη δεκαετία του 1990 ήταν οι στυλοβάτες του τότε καθεστώτος, σήμερα δείχνουν μεγαλύτερη προθυμία από τα κόμματα των πολιτών στη Σερβία, να αποδεχθούν ακόμη και πολύ επίπονους συμβιβασμούς όσον αφορά το Κόσοβο, με σκοπό να ξεκινήσουν διαπραγματεύσεις για τη συμμετοχή της Σερβίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Βιβλιογραφία:

1. Marti Ahtisaari, Αναφορά της Ειδικής Αποστολής της Γενικής Γραμματείας για το Μέλλον του Κόσοβο, Γραφείο Ηνωμένων Εθνών της Ειδικής Αποστολής για το Κόσοβο, <http://unosek.org/unosek/statusproposal.html>, Μάρτιος 28, 2012.
2. Slobodan Antonić, Εδραίωση των Δημοκρατικών Θεσμών στη Σερβία μετά το 2000, Službeni glasnik, Βελιγράδι 2007.
3. Stevan Dojčinović, Σερβική Ιδιωτικοποίηση: Οι εγκληματίες ακόμη επωφελούνται οικονομικά, Βαλκανική Εικόνα, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-privatisation-criminals-still-cahng-in>, Μάρτιος 25, 2013.
4. Miša Đurković, Συντηρητισμός και Συντηρητικά Κόμματα, Službeni glasnik, Βελιγράδι 2007.
5. Vladimir Goati, Το Τοπίο των Κομμάτων στη Σερβία μετά το 2000, Friedrich Ebert Stiftung και το Ινστιτούτο Κοινωνικών Επιστημών, Βελιγράδι 2002.
6. Vladimir Goati, Πολιτικά Κόμματα και Πολιτικό Σύστημα, Σχολή Πολιτικών Επιστημών, Ποντοκόριτσα 2008.
7. James Ker-Lindsay, Κόσοβο: Ο Δρόμος προς το προσβαλλόμενο Πολιτειακό Καθεστώς στα Βαλκάνια, I.B. Tauris, Λονδίνο 2011.
8. Mile Novaković, Απαγωγές από τον Zemun Clan, Novosti, Βελιγράδι 2013.
9. Slaviša Orlović, Πολιτική Ζωή της Σερβίας (Ανάμεσα στην Κομματοκρατία και τη Δημοκρατία), Službeni glasnik, Βελιγράδι 2008.
10. Slaviša Orlović (ed.), Κόμματα και Εκλογές στη Σερβία, Čigoja štampa, Βελιγράδι 2011.
11. Ognjen Pribicević, Οι αλλαγές στην τύχη της Ριζοσπαστικής Δεξιάς, στο: Sabrina Ramet (ed.), Η Ριζοσπαστική Δεξιά, Pennsylvania University Press, Πίτσμπουργκ 1999. σελ. 193-213.
12. Ognjen Pribicević, Η ήττα του Μπόρις Τάντιτς και η Πρώτη Μεταβατική Αλλαγή στις εκλογές της Σερβίας του 2012, Europejski Przeglad Prawa και Stosunkow Miedzynorodowych, Vol. 7, No. 4, Βαρσοβία, σελ. 21-31.

¹⁸ Η διάλυση του Ανατολικού μπλοκ και η εξαφάνιση του κομμουνισμού στην Ανατολική Ευρώπη το 1989, έκανε ένα μέρος της ηγεσίας της τότε Συμμαχίας Κομμουνιστών Σερβίας, παρόμοια με άλλα κομμουνιστικά κόμματα, να υποστούν μία μεταμόρφωση σε ένα σοσιαλ-δημοκρατικό κόμμα. Αυτή η πρόθεση αποκαλύφθηκε εκείνη την περίοδο από το τότε ανώτερο στέλεχος της Συμμαχίας, Σλόμπονταν Βουτσέτιτς, σε μία συνέντευξη που παραχώρησε τον Μάιο του 1989 στο εβδομαδιαίο NIN του Βελιγραδίου. Αυτή η πρόθεση ματαιώθηκε από τον Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς σε ένα λόγο που έλαβε χώρα στο Κόσοβο τον Ιούνιο του 1989, μία περίπτωση για την 600^η επέτειο της μάχης του Κόσοβο, όπου και ανακοίνωσε μία διαφορετική πολιτική στρατηγική. Ο συγγραφέας αυτού του έργου εκείνη την περίοδο, είχε επίσης προσωπική γνώση ως προς την προσπάθεια για σοσιαλδημοκρατική μεταμόρφωση της Συμμαχίας Κομμουνιστών Σερβίας.

13. Ognjen Pribičević, Η Άνοδος και η Πτώση της Δημοκρατικής Αντιπολίτευσης της Σερβίας–Σερβική πολιτική από το 2000 έως το 2003, Stubovikulture, Βελιγράδι2010.
14. Ognjen Pribičević, Κυβέρνηση και Αντιπολίτευση στη Σερβία, Radio B92, Βελιγράδι1997.
15. Ognjen Pribičević, „Σερβική Δεξιά: Προκλήσεις και Προοπτικές“, Σερβική πολιτική Σκέψη, αρ. 1/2011.
16. Ognjen Pribičević, „Προκλήσεις της Πολιτικής Αποκατάστασης στη Σερβία“ στο:Διαπολιτισμικές Σχέσεις στην Υπηρεσία της Αποκατάστασης, Konrad Adenauer Stiftung, Βελιγράδι2010.
17. OgnjenPribičević, „Η Αριστερά στη Σερβία σε αναζήτηση Νέας Ταυτότητας“, Politickarevijano. 2/2011.
18. Βουλευτικές Εκλογές 6 Μαΐου, 2012, Δημοκρατικό Ινστιτούτο Στατιστικής της Σερβίας και Ομοσπονδιακή Εκλογική Επιτροπή, Βελιγράδι2012.
19. Άμεσες ξένες επενδύσεις στη Σερβία 2001-2011, Pregled – Δημοκρατία της Σερβίας, No. 1/2012. Διαθέσιμο από: <http://www.pregled-rs.rs/article.php?pid=1471&id=36863&name=STRANE+DIREKTNE+INVESTICIJE+U+SRBIJI+2001-+2011>, Μάρτιος 25, 2013.
20. Zoran Slavujević, Προεκλογικές Εκστρατείες: Ένα Κυνήγι Ψηφοφόρων, Friedrich Ebert Stiftung, Institute of Social Sciences, Σχολή Πολιτικών Επιστημών, Βελιγράδι 2007.
21. Zoran Stojiljković, Το Κομματικό Σύστημα στη Σερβία, Služben iglasnik, Βελιγράδι 2008.
- 22.LidijaValtner, „Στήριξη στη Συμμετοχή της Σερβίας στην ΕΕ σε Ιστορικό Χαμηλό“ Danas, Ιανουάριος 28, 2013. http://www.danas.rs/danasrs/politika/nikada_manja_podrska_ulasku_srbije_u_eu.56.html?news_id=254980. Μάρτιος 25, 2013.

Μετάφραση από την Βασιλική Μπελή

© DKE 2013

<http://www.southeast-europe.org>
Contact: [dke\[at\]southeast-europe.org](mailto:dke[at]southeast-europe.org)

*

Σημείωση: Σεβαστοί ερευνητές, αν κάνετε μια αναφορά σε αυτό το τμήμα ή απόσπασμα του άρθρου, παρακαλούμε στείλτε μας ένα e-mail στο [dke\[at\]southeast-europe.org](mailto:dke[at]southeast-europe.org) για να μας το δηλώσετε.

Παρακαλούμε αναφερθείτε στο άρθρο ως εξής:

Predrag Simić: Σερβία: Συνοχή και Αλλαγή μετά τις Εκλογές του 2012. (Μετάφραση από την Βασιλική Μπελή) *International Relations Quarterly*, Τόμος 4. Νο.1 (Άνοιξη 2013/1) σελ. 11.

Σας ευχαριστούμε για την συνεργασία σας. *Αρχισυντάκτης.*